

HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYAT

Anvarjonov Abrorjon Akmaljon o'g'li

Farg'ona Viloyat Yuridik texnikum

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Huquqiy ong bu jamiyatda kishilarning huquq to'g'risidagi qarashlari haqida, huquqiy ong nima ekanligi haqida, huquqiy madaniyat nima ekanligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *huquq, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, jamiyat, siyosiy, munosabatlar, din axloq.*

Huquqiy ong bu jamiyatda kishilarning huquq to'g'risidagi qarashlaridir, chunki huquqiy normalar jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotida kishilar o'rtasida turli ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Huquq normalari bilan ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda huquqiy ong ya'ni kishilarning huquqni bilishligi, huquq normalarini bajarishligin katta ahamiyatga egadir. Huquqiy ong jamiyatda ijtimoiy ongning boshqa shakllaridan – falsafa, siyosat, din, axloqdan farq qiladi. U jamiyatda ijtimoiy ongning maxsus shakli bo'lib hisoblanadi, chunki huquqiy ong keng tushuncha bo'lib, jamiyatda huquqiy normalarni qabul qilish, ularni turmushda qo'llash, huquq to'g'risida bilimlarning, ya'ni huquqiy madaniyat va huquqiy tarbiya to'g'risidagi murakkab ijtimoiy vazifalarni o'z ichiga oladi.

Huquqiy ong huquq bilan uzviy ravishda bo'liq. Huquqiy ong va huquqning munosabatlari uning quyidagi xususiyatlarida namoyon bo'ladi:

jamiyatda huquqiy ong qonun va boshqa huquq normalarini qabul qilishda turli – oyalarni rivojlantirishda, ularni qabul qilishda muhim rol o'ynaydi.

Jamiyatda huquqiy ong barcha fuqarolarning, davlat organlarini, ayniqsa huquqni muhofaza qiluvchi idoralar, sud, prokuratura, ichki ishlar idoralari, milliy xavfsizlik xizmati, adliya organlari va mansabdor shaxslarni huquqni hayotda to'g'ri qo'llash uchun ular bilan turli ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda muhim ahamiyatga ega.

Jamiyatda huquqiy ong amadlagi davlatning harakatda bo'lgan huquqning huquqiy me'yorlarini tartibga solishda, kodifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi.

Jamiyatda huquqiy ong boshqa ijtimoiy ong shakllaridan huquq, majburiyat, burch, huquqbuzarlik va unga qo'llaniladigan jazo choralari bilan farq qiladi.

Huquqiy ong davlatning huquqiy normalarni qabul qilish, huquqiy tashabbuskorlik faoliyatini amalga oshirishda, huquqiy normalarni turmushda qo'llashda ular bilan kishilar o'rtasidagi turli ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda katta ahamiyatga ega. Chunki davlat miyyosidagi har qanday qonun va boshqa huquqiy normalar qabul qilishdan oldin huquqshunos mutaxassislar tomonidan

o'rganilib chiqiladi. Shuning uchun huquqshunoslar siyosat va amaliyotni yaxshi bilsa, qabul qilinadigan huquq me'yorlari shunchalik mustahkam bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng fuqarolarning huquqiy ongliligi natijasida, huquqshunos olimlarning faol ishtirokida bozor iqtisodiyotining huquqiy asosini yaratuvchi ko'pgina qonunlar, Kodekslar qabul qilindi.

Huquqiy ong huquq to'g'risidagi kishilarning qarashlarini o'rgatar ekan, u o'zining tuzilishiga egadir, ya'ni huquqiy mafkura va huquqiy psixologiyadan iborat.

Huquqiy mafkura deganda, jamiyatdagi turli sinflarning, tabaqa millat va elatlarning huquq to'g'risidagi qarashlari tushuniladi. Jamiyatda qabul qilinadigan davlatning asosiy qonuni Konstitutsiya va boshqa qonunlar, huquqiy normalar jamiyatdagi millatlar va elatlar manfaati nuqtai nazaridan qabul qilinadi. Huquqiy mafkura har bir davlatda huquqdan tashqari, huquqshunoslik fanlarini ham o'z ichiga oladi.

Huquqiy psixologiya deb jamiyatdagi har bir kishining huquq to'g'risidagi qarashlari, bilimlari tushuniladi. Uning paydo bo'lishi va rivojlanishida jamiyatdagi barcha ijtimoiy guruhlar va kishilar qatnashadi. SHuning uchun huquqiy mafkura va huquqiy psixologiya bir biri bilan bo-liqdir.

Jamiyatda huquqiy ongni rivojlantirishda, huquqiy normalarni qabul qilishda huquqiy mafkura asosiy hal qiluvchi rol o'ynaydi. Chunki huquqiy mafkurajamiyatdagi huquqiy ustqarmaning mavjudligini, talabga javob berishini, huquqiy normalarning kishilar o'rtasidagi turli ijtimoiy munosabatlarni tartibga solib mustahkamlashga va rivojlantirishga katta yordam beradi.

Huquqiy psixologiya huquqiy mafkurani ta'minlab turuvchi ozuqadir. Chunki u huquq to'g'risida alohida shaxslarni va jamoatchilikning huquqiy ongidan tashkil topgan.

Huquqiy madaniyat kishilarning huquq to'g'risidagi bilimiga, qonunga bo'lgan hurmati, huquqiy me'yorlarni bajarishi, ularga amal qilmaganda huquqbuzarliklar sodir qilinsa, tegishli jazo choralari olishiga aytiladi.

O'zbekistonda demokratik huquqiy davlatni shakllantirish jamiyat, mansabdor shaxslar va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishni talab qiladi. SHuning uchun huquqiy davlatning muhim belgisi-bu huquqiy madaniyatdir. O'zbekistonning bozor iqtisodiyotiga o'tishi turli demokratik islohotlarni o'tkazishlarni talab qiladi. Bu esa fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini rivojlantirishni talab qiladi. Huquqiy madaniyat umuminsoniy madaniyatning bir qismi hisoblanadi. Unda kishilar qanchalik madaniyatli bo'lsa, qanchalik huquq normalari va qonunlarni bilsa, yuridik adabiyotlarni bilib ularga amal qilsa, shunchalik huquq buzilishi kam bo'ladi. SHuning uchun respublikamizda kishilarning huquqiy madaniyatini oshirishga katta e'tibor berilmoqda. Jumladan, Oliy Majlisning X sessiyasi jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish to'g'risida dastur qabul qildi. Bu dasturda mamlakat

miqyosda aholining huquqiy madaniyatini rivojlantirish va, huquqiy savodxonligini oshirish, huquqiy tarbiyani yaxshilash, yuridik adabiyotlarni ko'paytirish, xalqning yuridik sohada bilimlarini oshirishga katta e'tibor berib, kishilarni huquqiy ongini rivojlantirish masalasi qo'yildi. Bu borada O'zbekiston respublikasining hozirgi bozor iqtisodiyoti munosabatlariga o'tish davrida huquqiy demokratik davlat qurishda, qonunchilikni mustahkamlashda va turli ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy islohotlar o'tkazish uchun aholini huquqiy jihatdan tarbiyalash va huquqiy madaniyatini rivojlantirish muhim rol o'ynadi. Shuning uchun hukumat tomonidan huquqiy tarbiyani yaxshilash, huquqshunos kadrlarni tarbiyalash va jamoatchilik fikrini o'rganish ishini yaxshilash haqida maxsus farmonlar qabul qilindi. Bu farmonlarda Respublika miqyosida aholini huquqiy tarbiyalash va huquqiy madaniyatini oshirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri deb belgilandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Tojihonov Y. Huquqiy mafko'ra va qonunga itoatkorlik. T. 1995 .
2. Boboyew H.B, Odilqoriyev H. T. Davlat va huquq nazariyasi. T. «Iqtisodiyot va huquq dunyosi» 2000 y
3. Konstitsiya va qonunlar ustunligi- O'zbekiston taraqqiyotining kafolati. (1999 yil 17 noyabr ilmiy amaliy konferentsiya materiallari) T., "Adolat" 2000 y.
4. Saidov A. Tojinonov U. Huquq nazariyasi. T. Adolat. 2001 y.
5. Saidov A. Tojinonov U. Huquqiy madaniyat nazariyasi. T.IIB. "Akademiya", 1998.